

Centrum pre výskum, diagnostiku a liečbu hypertenzie – základná informácia

Komplexný manažment artériovej hypertenzie vyžaduje multidisciplinárny prístup k pacientovi za účasti lekára – klinického hypertenziológa, kardiológa, diabetológa-metabológa, nefrológa, neurológa, oftalmológa, klinického psychológa, rehabilitačného pracovníka a asistenta výživy. V praxi (od roku 1995) sa nám osvedčil model starostlivosti, keď sú títo odborníci integrovaní do Centra pre diagnostiku a liečbu hypertenzie (CDLH). Spolupráca s CDLH umožňuje komplexný pohľad na pacienta s hypertenziou, zlepšuje diagnostický proces a zvyšuje efektívnosť liečby. Postavenie uvedených odborníkov treba považovať za prioritné a nenahraditeľné i v pravidelnom monitoringu a komplexnej edukácii. Výsledkom tejto komplexnej starostlivosti je nielen úsilie o udržanie cieľových hodnôt tlaku krvi, ale súčasne i spôsob, ako možno zabrániť vzniku ďalšieho množstva zdravotných problémov a komplikácií.

Z histórie

Štruktúra centra

V roku 1995 vznikla v rámci Vnútrošného oddelenia s JIS a EJ Leteckej vojenskej nemocnice (LVN) Košice pre potreby spádov, s metodickým usmernením Slovenskej hypertenziologickej spoločnosti a v spolupráci s II. internou klinikou LF UK v Bratislave (prednosta: Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc.) "Poradňa pre vysoký tlak krvi" v úzkej nadväznosti na činnosť oddelenia neinvazívnej kardiológie a funkčnej diagnostiky kardiopulmonálneho systému.

Od tohto obdobia do 30. septembra 2004 bolo na tomto špecializovanom pracovisku s nadregionálnym spádom a pôsobnosťou postupne vyšetrených: v roku 1995 411, v roku 1996 872, v roku 1997 864, v roku 1998 897, v roku 1999 940, v roku 2000 572, v roku 2001 990, v roku 2002 1 017, v roku 2003 1 219 a v roku 2004 1 044 pacientov z celej SR, prevažne však z východného Slovenska.

Dňa 1. apríla 2004 na základe výsledkov poradne vzniklo samostatné Centrum pre diagnostiku a liečbu hypertenzie s osobitým štatútom, lokalizované v samostatných priestoroch. Hospitalizačnou základňou centra sú lôžkové trakty diferencovanej starostlivosti interného oddelenia (expektačný, intermediárna jednotka, JIS).

Ide o úplne nové pracovisko tohto typu v Slovenskej republike, ktoré sa zaoberá komplexne problematikou artériovej hypertenzie ako najčastejšieho ochorenia kardiovaskulárneho systému. Dôvodom jeho vzniku bolo viacero. Vo vyspelých krajinách boli ustanovené podobné centrá už skôr (napríklad v Českej republike v roku 1999 Doc. MUDr. Jiří Widimský, CSc., jr.) a v praxi sa veľmi osvedčili. Vysoký tlak krvi má v dospeljej populácii v Slovenskej republike veľmi vysokú prevalenciu (42, 4 %) a svojimi orgánovými komplikáciami predstavuje jednu z najčastejších príčin morbidít, návštev u internistu a praktického lekára, príčin úmrtí. Artériová hypertenzia ako rizikový faktor kardiovaskulárnych ochorení a ako samotné ochorenie má zreteľne interdisciplinárny charakter ako prototyp ochorenia vnútorných systémov a orgánov. V neposlednom rade kontrola ochorenia, liečba a jej účinnosť má na Slovensku stále svoje veľké rezervy.

Vznik Centra pre diagnostiku a liečbu hypertenzie bol navyše logickým vyústením mnohoročnej tradície výskumu artériovej hypertenzie na Slovensku a v Československu, ako i na tomto pracovisku [neinvazívna diagnostika v kardiológii, tichá ischemia myokardu typ-1, rizikové faktory koronárnej

aterosklerózy a hypertenzia, regionálne, rezortné a národné epidemiologicke-klinické štúdie prevalence, liečby a jej účinnosti, prednášková a publikačná aktivita, dve ceny SHS o najlepšiu publikáciu (1999, 2002), certifikát EHS v klinickej hypertenziológii, viaceré monografie s tematikou hypertenznej krízy, kardiorepiračných vzťahov, kongresy, pregraduálna výchova, postgraduálna príprava – ŠM, TK pre SZP a lekárov v doškološovacom stredisku FNŠP a v príprave na získanie európskeho certifikátu špecializácie v klinickej hypertenziológii EHS, viaceré renomované klinické prospektívne randomizované kontrolované medzinárodné štúdie, široká spolupráca s klinickými pracoviskami v SR a ČR, i v Európe atď.].

Artériová hypertenzia predstavuje typický interdisciplinárny odbor, ktorý zasahuje do širokého spektra problematiky, najmä vnútorného lekárstva, ale i mnohých teoretických odborov.

I z tohto dôvodu predstavuje základný odbor vnútorného profilu integrovaného oddelenia svojim multifunkčným charakterom vhodné prostredie na rozvoj klinickej hypertenziológie.

Centrum pre hypertenziu, historicky prvýkrát vytvorené v rámci nemocnice (LVN), veľmi úzko spolupracovalo a nadviazalo na dlhoročnú tradíciu ťažiskového charakteru práce a zamerania interného oddelenia s JIS (hypertenzné emergentné a niektoré urgentné hypertenzné situácie) a navyše úzko spolupracovalo s nasledujúcimi klinikami, oddeleniami, špecializovanými ústavmi a ambulanciami v regióne: Nefrologická klinika LF UPJŠ a FNLP v Košiciach a Nephron a. s. (Prof. MUDr. Miroslav Mydlík, DrSc.), očné oddelenie LVN (prim. MUDr. Jozef Ferko), neurologické oddelenie LVN a regionálne pracoviská (prim. MUDr. Vladimír Šafčák; MUDr. Michal Troščák), rádiodiagnostické oddelenie s USG, angiografickou a CT rýchlo dostupnou bázou v LVN (prim. MUDr. Viera Balušík), s klinickými psychológmi a psychiatrickým oddelením LVN (prim. MUDr. Peter Fedorčuk a MUDr. Oliver Dzvonič, CSc.), metabológmi interného LVN oddelenia (MUDr. Mária Slovenská), dietológmi (prim. MUDr. Štefan Košík, CSc., Valéria Sninčáková – FNLP v Košiciach; LVN – Eva Čunderlíková), angiológmi (MUDr. Július Kmec, CSc.) a chirurgickým pracoviskom LVN (prim. MUDr. Viliam Holuby, prim. MUDr. Štefan Bajtoš, Prof. MUDr. Július Vajó, DrSc. a prim. MUDr. Ján Dankovčík – 2. chirurgická klinika LF UPJŠ a FNLP v Košiciach). Nadviazala sa spolupráca so Spánkovým laboratóriom (Doc. MUDr. Viliam Donič, PhD. a Prof. MUDr. Zoltán Tomori, DrSc., LF UPJŠ, ktoré je deponované vo VŠOÚG v Košiciach, n. o.), Ústavom fyziológie LF UPJŠ v Košiciach (Doc. MUDr. Štefan Kujaník, CSc.), JIS Vnútrošného oddelenia LVN (MUDr. Dušan Kapič). Pri niektorých vybraných zložitých a komplikovaných prípadoch sekundárnej hypertenzie (osobitne feochromocytóm a endokrinopatie, niektoré stavy nefrogénneho charakteru hypertenzie) sme spolupracovali so špecializovanými pracoviskami klinickej biochémie (Ing. Pavol Blažiček, CSc., NMO v Bratislave, FNŠP a FNLP v Košiciach) a s II. internou klinikou LFU K v Bratislave (Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc. a Doc. MUDr. Andrej Dukát, CSc.). Hlavným odborným garantom Centra pre metódu a odbornosť je od začiatku Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc., jeden zo zakladateľov a v dvoch funkčných obdobiach predseda, v súčasnosti čestný prezident Slovenskej hypertenziologickej spoločnosti.

Od 1. októbra 2004 pracovisko pokračuje v činnosti v nových podmienkach na klinickom základe, ako nákladové stredisko (Centrum pre výskum, diagnostiku a liečbu hypertenzie) Vysokošpecializovaného ústavu geriatrického v Košiciach, n. o. a organická súčasť Kliniky geriatrickej a ošetrovateľstva LF UPJŠ v Košiciach. Závažným stimulom v činnosti je demografický vývoj priemyselných krajín. S predpokladaným dožitím u mužov okolo 73 rokov a u žien okolo 80 rokov sa u väčšiny týchto ľudí objaví vysoký tlak krvi ešte prv, ako

zomrú a podobné poznanie „predtým než zostaneme a zomrieme, s vysokou pravdepodobnosťou budeme hypertonikmi“. Problém hypertenzie u starších osôb bude narastať a stane sa veľmi dôležitým v blízkej budúcnosti. Odhaduje sa napríklad, že počas najbližších 20 rokov sa v Kanade zvýši počet starších osôb o 6 % s príslušným nárastom hypertenzných jedincov, ktorí vyžadujú farmakologickú liečbu. Nepochybne podobný demografický trend zachytíme i v Slovenskej republike. Treba zohľadniť špeciálne aspekty hypertenzie u tejto populácie chorých (redukovaná distenzia a elasticita kapacitných artérií, nárast rýchlosti pulzovej vlny a skorý návrat pulzovej vlny v systole, zvýšený stres vaskulárneho systému, nižší intravaskulárny objem, znížený renálny krvný prietok a plazmatická renínová aktivita a zvýšená periférna cievna rezistencia, pokles v odpovedi baroreceptorov, posturálna hypotenzia). V súčasnosti máme k dispozícii robustnú databázu informácií, ktoré potvrdzujú, že celková úmrtnosť, koronárna mortalita i úmrtnosť na cievne mozgové príhody je oveľa vyššia medzi staršími osobami než u jedincov stredného veku. S prihliadnutím na rýchle starnutie populácie a narastajúcu prevalenciu hypertenzie vekom sa stáva zodpovedajúca kontrola tlaku krvi u hypertenzných osôb vyššieho veku významným zdravotníckym problémom.

Základné ustanovenia

Centrum pre výskum, diagnostiku a liečbu hypertenzie je v súčasnosti špecializované odborné diagnostické a liečebné centrum pre chorých s artériovou hypertenziou, jej rizikovými faktormi a jej komplikáciami pri poškodení cieľových orgánov (najmä kardiovaskulárnymi, neurologickými a oftalmologickými).

Sídlom centra je Vysokošpecializovaný odborný ústav geriatrický sv. Lukáša v Košiciach n. o. (riaditeľ: MUDr. Peter Fedorčuk), Klinika geriatrickej a ošetrovateľstva Lekárskej fakulty Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (dekan: Prof. MUDr. Andrej Jenča, CSc.).

Úlohy centra

Centrum poskytuje najmä komplexnú ambulantnú preventívnu, diagnostickú a liečebnú starostlivosť v klinickej hypertenziológii pre pacientov dospelého a staršieho (vyššieho) veku. Vykonáva konziliárnu činnosť v klinickej hypertenziológii pre zdravotnícke zariadenia v teritóriu východného Slovenska (spád VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach n.o., Kliniky geriatrickej a ošetrovateľstva LF UPJŠ v Košiciach) s poradnou ambulantnou starostlivosťou (praktickí lekári, odborní lekári, NsP). Lôžková liečebná starostlivosť je zabezpečená na VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach n.o. (monitorovacia jednotka, prípadne nadväzovo v rámci komplexnej diferenciálnej diagnostiky na II. internej klinike FN a LF UK Bratislava, Mickiewiczova 13 (Prof. MUDr. Andrej Dukát, CSc., Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc.). Centrum spolupracuje s vedeckými pracoviskami, s klinikami a inými pracoviskami liečebných zariadení, ktoré sa zaoberajú problematikou artériovej hypertenzie. Rieši výskumné projekty v klinickej hypertenziológii v rámci plánu, uplatňuje výsledky výskumu v diagnostike a v poskytovaní liečebno-preventívnej starostlivosti a osobitne sa venuje kategórii chorých v staršom (vyššom) veku. Podieľa sa na pregraduálnej a postgraduálnej výchove a predatestačnej príprave lekárov s SZP (školiace miesta, tematické kurzy v zameraní na klinickú hypertenziológiu a funkčnú diagnostiku kardiopulmonálneho systému). Úzko spolupracuje s výborom Slovenskej hypertenziologickej spoločnosti, najmä pri príprave lekárov na získanie certifikátu špecializácie v klinickej hypertenziológii Európskej hypertenziologickej spoločnosti a v tomto smere je pilotným projektom SHS. Podieľa sa na výučbe poslucháčov lekárskej fakulty v uvedenom odbore, ako aj študentov bakalárskeho a magisterského štúdia odboru ošetrovateľstvo na LF UPJŠ v Košiciach. Metodicky sa riadi odporúčaniami, smernicami EHS a EKS (2003) a najmä SHS. Odborným garantom centra je od jeho vzniku Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc., II. interná klinika LF UK v Bratislave, čestný prezident Slovenskej hypertenziologickej spoločnosti.

Hlavné ciele a aktivity

Hlavným poslaním Centra pre hypertenziu je najmä zlepšenie diagnostiky, liečby a kontroly hypertenzie, v aktuálnych podmienkach súčasnosti s osobitným zreteľom v populácii stredného, staršieho a vyššieho veku. Od svojho vzniku každoročne na uvedenom pracovisku hospitalizovali stovky pacientov z celej Slovenskej republiky s komplikovanými formami artériovej hypertenzie. Po individualizovanom vyšetrení a špecifickej liečbe „ušitej“ na mieru každého pacienta dochádza k stabilizácii, zlepšeniu stavu chorých a zlepšeniu kontroly hypertenzie.

Diagnostické postupy zahŕňali:

- Množstvo systémov ambulantného monitorovania tlaku krvi, v súčasnosti aj využitie kombinovanej holterovskej EKG a TK techniky, kompletnú neinvazívnu funkčnú diagnostiku pri klinickej hypertenziológii
- Komplexné laboratórne a hormonologické vyšetrenie s dôrazom na dôležité pôsobky, ktoré sa uplatňujú v regulácii tlaku krvi
- Genetické vyšetrenie na posúdenie vzácnějších familiárnych foriem hypertenzie. Osobitne tie skríningové, rýchle metódy niektorých génových mutácií neboli k dispozícii
- Komplexné morfológické (zobrazovacie) metódy, vrátane USG, angiografie, CT
- Transtorakálne konvenčné echokardiografické vyšetrenia, ale aj špecializované ECHOKG vyšetrenia (pažeráková echokardiografia) a rádiodiagnostické postupy, vrátane katetrizácie v spolupráci s VÚSCH v Košiciach (prim. MUDr. Martin Studenčan, PhD).
- Výskumné ciele sa prejavujú v participácii na výskume etiológie a patogenézy artériovej esenciálnej hypertenzie, v mnohých klinických zahraničných a domácich štúdiách, teoretickom výskume vzťahu hypertenzie, tlaku krvi a porúch rytmu k pľúcny ochoreniam, respiračným chorobám, osobitne v rôznej nadmorskej výške, pri posudzovaní významu použitia neskorých komorových potenciálov a QT intervalu, v holterovských štúdiách reakcie TK pri rôznych liekových režimoch pri dynamickom snímaní a registrácii TK, klinicko-epidemiologických štúdiách – regionálne, národné, kontrola účinnosti anti hypertenznej liečby (smoothness index, T/P), a ďalšie.

Cífková a spol. analyzovali rizikový profil, úroveň liečby a kontrolu hypertenzie v 1 % populačnej vzorke vo veku 25 – 64 rokov (priemerný vek 45 rokov) v rokoch 1997/1998, v ktorej sa pozorovalo 512 jedincov (16 %), ktorí užívali antihypertenznú liečbu. V roku 1999 sledovali 555 následných chorých s diagnózou artériová hypertenzia s farmakologickou liečbou najmenej tri mesiace špecialisti na hypertenziu v IKEM. Analýza pri porovnaní výsledkov jasne ukázala vyššiu úroveň liečby (zvýšené využívanie kombinovanej liečby, 53,2 % vs. 72,8 %) a kontrolu hypertenzie v špecializovanom centre (37,7 % vs. 73,0 %). Súčasne sa demonštrovala lepšia kontrola konkomitujúcich kardiovaskulárných rizikových faktorov (napríklad fajčenia, TCH, HDL a LDL cholesterolu, TAG, sTK/dTK adjustovaného na vek: 143,8 mmHg vs. 130,0 mmHg). Výsledky dosiahnuté na špecializovanom hypertenziologickom pracovisku boli porovnateľné s niektorými nálezmi posledných veľkých klinických štúdií, ktoré používajú titráciu liečby na bezprostrednú kontrolu TK a cieľových hodnôt TK. Registrované výsledky v podmienkach činnosti nášho pracoviska rovnako svedčili pre účinnosť prísne individualizovanej liečby artériovej hypertenzie (cieľové hodnoty v priereze vyhodnotení dosahovalo v priemere asi 70 – 78 % liečených osôb vo veku 18 – 96) v kohorte dispenzarizovaných osôb s diagnózou AH a metodických postupov.

Projekt Centra pre výskum diagnostiku a liečbu hypertenzie bol zaslaný Vedeckej rade Ministerstva zdravotníctva SROV. Poskytnuté informácie môžu slúžiť aj pre Národný program výskumu a vývoja v oblasti lekárskeho výskumu, ktorý v zmysle novelizovaného Zákona o vede a technike bude najdôležitejším podkladom pre štátne programy.

Pracovníci centra

Pracovníci centra sú zdravotnícki odborní pracovníci v zdravotníctve, ktorí integrovane poskytujú odbornú starostlivosť v oblasti klinickej hypertenziológie. Pracovníci centra sa zúčastňujú na plnení úloh centra vo funkciách, na ktoré boli na základe pracovných zmlúv určení. Právne úlohy v pracovnoprávných vzťahoch v mene centra vykonáva riaditeľ VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach, n. o. Ostatní pracovníci centra sa podieľajú na činnosti centra konziliárnym spôsobom a právne úlohy v ich pracovnoprávných vzťahoch vykonáva príslušný zamestnávateľ. Pracovnoprávne vzťahy zamestnancov VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach n. o. upravuje Zákonník práce a Organizačný poriadok riaditeľa vysokošpecializovaného ústavu, súvisiace záväzné právne predpisy. Centrum má spracovaný štatút, na základe ktorého môže vydať riaditeľ VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach n. o. organizačný poriadok, v ktorom sa po predchádzajúcom dohovore s vedúcim lekárom centra (Doc. MUDr. Marian Sninčák, CSc.) určí organizačné usporiadanie centra, podrobné členenie úsekov, náplň ich činností a rozsah právomoci a zodpovednosti pracovníkov. Zmeny a doplnky tohto štatútu sa vykonávajú po vzájomnom dohovore riaditeľa VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach n. o. a vedúceho lekára centra, ako aj odborného garanta (SHS a jej štatutárneho zástupcu).

Vhodné formy hypertenzie pre podrobnejšie vyšetrenie

- ťažká artériová hypertenzia
- rezistentné formy hypertenzie
- hypertenzie akéhokoľvek stupňa so špecifickými laboratórnymi či morfológickými nálezmi a odchýlkami (napríklad hypokalémia, renálna insuficiencia, zväčšenie nadobličiek, asymetria veľkosti obličiek a pod.)
- epizodická (paroxyzmálna) hypertenzia s významnými hypertenznými kvantitatívnymi "špičkami"

Kde nás nájdete?

Adresa Centra:

Centrum pre výskum, diagnostiku a liečbu hypertenzie
Klinika geriatrickej a ošetrovateľstva LF UPJŠ v Košiciach
VŠOÚG sv. Lukáša v Košiciach, n. o.
040 01 Košice

Chorých možno na vyšetrenie objednávať telefonicky na týchto číslach:
00421 55 6824 349 (50)

Alternatívne elektronicky: snincak@gckosice.sk, eventuálne
snincak@netkosice.sk, msnincak@lf.upjs.sk

Doc. MUDr. Marian Sninčák, CSc.

*Klinika geriatrickej a ošetrovateľstva,
Lekárska fakulta Univerzity
Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach*

Prednosta: Doc. MUDr. Marian Sninčák, CSc.

Tel. +00421 55 6824 350,

e-mail: snincak@netkosice.sk, msnincak@lf.upjs.sk

*Vysokošpecializovaný odborný ústav geriatrickej sv. Lukáša v Košiciach n. o.,
Strojárska 13, 040 01 Košice*

Centrum pre výskum, diagnostiku a liečbu hypertenzie, Pracovisko neinvazívnej kardiológie a FDG

tel. 00421 55 6824 349 (Centrum, poradňa pre vysoký tlak krvi), e-mail:
snincak@gckosice.sk

Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc.

II. interná klinika LF UK a FNB

Prednosta: Doc. MUDr. Andrej Dukát, CSc.

Mickiewiczova 13

813 69 Bratislava

Tel. +421 2 57290162

Fax: +421 2 57290785

e-mail: 2int@faneba.sk

Doc. MUDr. Marian Sninčák, Csc.

Prof. MUDr. Ivan Balažovjeh, DrSc.

Košice, Bratislava